

Konvencija UN o pravima osoba sa invaliditetom

Nacrt Konvencije o promovisanju i zaštiti prava i dostojanstva osoba sa invaliditetom trenutno je najznačajniji dokument u oblasti ljudskih prava kojim se Ujedinjenje nacije bave. Na inicijativu Meksika u decembru 2001. godine Generalna skupština UN osnovala je Ad hoc komitet koji će izraditi nacrt Konvencije. Komitet je do sada održao 4 sesije. Početkom 2004. godine Radna grupa eksperata Ad hoc komiteta izradila je tekst nacrtu o kojem državne delegacije i posmatrači u Ad hoc komitetu trenutno pregovaraju. Nacrt Konvencije počiva na načelima poštovanja dostojanstva i prava osoba sa invaliditetom da odlučuju o svom životu, nediskriminacije, punog učešća osoba sa invaliditetom u svim sferama društvenog života na ravnopravnim osnovama sa ostalim građanima, poštovanja invalidnosti kao dela ljudske raznovrsnosti, pružanja jednakih mogućnosti osobama sa invaliditetom, rodne i polne ravnopravnosti.

Nacrt predviđa obaveze država da izmene ili ponište pravne akte koji nisu u skladu sa Konvencijom, zabrane diskriminaciju po osnovu invalidnosti ustavnim aktima i da donesu odgovarajuće anti-diskriminacijsko zakonodavstvo.

Države treba da uključe pitanja koja se tiču osoba sa invaliditetom u glavne tokove ekonomskog planiranja i politike, da se o svim pitanjima konsultuju sa predstavnicima osoba sa invaliditetom i da odmah osiguraju ostvarivanje političkih prava osobama sa invaliditetom, dok će se ekonomska i socijalna prava ostvarivati u skladu sa maksimalnim raspoloživim resursima svake države. Srbija i Crna Gora ozbiljno shvata rad na nacrtu ove Konvencije, angažujući eksperta iz invalidskog pokreta u svojoj delegaciji u Ad hoc komitetu.

Ključne reči: Konvencija o promovisanju i zaštiti prava i dostojanstva osoba sa invaliditetom, Ad hoc komitet UN, ljudska prava osoba sa invaliditetom, dostojanstvo osoba sa invaliditetom, nediskriminacija, razumne adaptacije, jednake mogućnosti, pristupačnost, invalidski pokret. Osobama sa invaliditetom pripadaju sva ljudska prava i osnovne slobode predviđene opštim instrumentima međunarodnog javnog prava o ljudskim pravima, kao što su Univerzalna deklaracija o pravima čoveka i paktovi o građanskim i političkim, odnosno ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima. Ipak, ni jedan od pomenutih akata izričito ne zabranjuje diskriminaciju po osnovu invalidnosti prilikom ostvarivanja prava garantovanih dotičnim aktom. Doduše, neki od teoretičara, kao i Specijalni izvestilac UN za nadzor nad sprovođenjem Standardnih pravila, tumačili su izraz "druga bitna lična svojstva" iz članova 2 Univerzalne deklaracije i međunarodnih paktova o pravima, koji zabranjuju osnove za diskriminaciju u ostvarivanju zagarantovanih prava, tako da ona obuhvata i invalidnost. No, osobama sa invaliditetom u praksi su uskraćivana prava garantovana međunarodno-pravnim aktima i one su se suočavale sa diskriminacijom.

Generalna skupština Ujedinjenih nacija usvojila je u decembru 1993. godine Standardna

pravila za izjednačavanje mogućnosti koje se pružaju osobama sa invaliditetom. Standardna pravila UN predstavljaju veliki korak napred u borbi za ravnopravnost osoba sa invaliditetom.

Prevashodno, Standardna pravila predstavljaju političke smernice za razvoj mera koji će omogućiti uključenost osoba sa invaliditetom u sve sfere društvenog života na osnovama ravnopravnosti. Ona se prvenstveno bave ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, mada se Pravilo 5 o pristupačnosti odnosi na slobodu kretanja i slobodu izražavanja i informisanja, a Pravilo 12 odnosi se na slobodu veroispovesti. Standardna pravila predstavljaju moralnu i političku, ali ne i pravnu obavezu za države koje su ih izglasale, ili su im pristupile (poput SRJ, koja je to učinila 1995. godine). Doduše, ako ih dovoljan broj država sprovodi sa namerom da stvori pravno obavezujuće norme, Standardna pravila mogu postati deo međunarodnog običajnog prava. S obzirom na to da je više od 40 država tokom poslednje decenije usvojilo zakone u koje je unelo elemente Standardnih pravila, može se reći da ona jesu postala deo međunarodnog običajnog prava. Do ovakvog zaključka došao je i Specijalni izvestilac za nadzor nad sprovođenjem Standardnih pravila UN. Ipak, međunarodni invalidski pokret insistirao je na donošenju pravno obavezujuće konvencije kojom bi se garantovala kako ekonomska, socijalna i kulturna, tako i politička prava osoba sa invaliditetom.

U decembru 2001. godine Generalna skupština Ujedinjenih nacija konsenzusom je usvojila rezoluciju 56/168, kojom je formiran Ad hoc komitet za razmatranje predloga nacrtu Sveobuhvatne i integralne konvencije o zaštiti i promovisanju prava i dostojanstva osoba sa invaliditetom.

Do leta 2003. godine Ad hoc komitet održao je 2 sesije, a veći broj članica UN podneo je predloge nacrtu konvencije – Meksiko, Venecuela, EU, Kina, Indija i drugi. Radi efikasnijeg rada, Ad hoc komitet je u junu 2003. doneo odluku o formiranju Radne grupe eksperata koja će proučiti sve ove predloge i sačiniti tekst nacrtu o kome će članice Ad hoc komiteta dalje pregovarati. U januaru 2004. godine Radna grupa razmotrila je sve do tada prispele predloge, sačinila Nacrt Konvencije i uputila ga Ad hoc komitetu, koji je počeo razmatranje Nacrtu na svom 3. zasedanju u maju 2004. Članice komiteta nastavile su pregovore o tekstu Nacrtu na 4. zasedanju od 23. avgusta do 4. septembra 2004. S obzirom na to da je tokom pregovora postignuta preliminarna saglasnost samo o nekim od ključnih odredaba teksta Konvencije – o načelima na kojima se ona zasniva, delu člana koji uređuje opšte obaveze država potpisnica i delu člana o nediskriminaciji ravnopravnosti osoba sa invaliditetom, Ad hoc komitet nastaviće rad na tekstu Nacrtu Konvencije tokom 2005. godine.

U radu Ad hoc komiteta mogu učestvovati sve države članice Ujedinjenih nacija (do sada je to pravo aktivno koristilo stotina država), posmatrači, predstavnici organa i agencija UN, predstavnici nacionalnih ustanova za ljudska prava i nevladine organizacije akreditovane pri UN (prevashodno organizacije osoba sa invaliditetom, ali i druge NVO koje se bave ovim osobama). U skladu sa motom međunarodnog invalidskog pokreta "Ništa o nama bez nas", preporučeno je da državne delegacije u svoje redove uključe osobe sa invaliditetom. Srbija i Crna Gora jedna je od članica UN koja je izuzetno ozbiljno pristupila radu na nacrtu Konvencije, što je, između ostalog, i rezultat velikog angažovanja invalidskog pokreta u Srbiji. Srbija i Crna Gora bila je jedna od 30 zemalja sveta (i jedna od tri istočnoevropske članice UN) čiji je ekspert učestvovao na zasedanju Radne grupe u januaru, kada je pripremljen Nacrt Konvencije koji je prosleđen Ad hoc komitetu. Delegacija Srbije i Crne Gore imala je zapaženu ulogu na 3. i 4. zasedanju Komiteta.

U radu Ad hoc komiteta iskristalisala su se dva donekle oprečna stava. Sve države članice i ostali učesnici na zasedanju Ad hoc komiteta slažu se da Konvencijom treba urediti ljudska

prava osoba sa invaliditetom.

Ipak, neke od zemalja u razvoju smatraju da se Konvencijom mogu redefinisati već postojeća opšta prava za osobe sa invaliditetom, koja su garantovana važećim instrumentima međunarodnog javnog prava o ljudskim pravima. Ovaj koncept zemlje u razvoju su povezivale sa konceptom međunarodne saradnje, što bi u praksi značilo da bi razvijene zemlje pružale finansijsku pomoć zemljama u razvoju kako bi one ostvarivale prava svojih stanovnika sa invaliditetom propisana Konvencijom.

Razvijene zemlje, s druge strane, odlučno insistiraju da je svrha Konvencije propisivanje mera kako bi osobe sa invaliditetom efikasno ostvarivale sva prava koja im već pripadaju po međunarodnom pravu, a ne definisanje nekih novih prava.

Imajući u vidu aktuelnu spoljnopolitičku orijentaciju Srbije i Crne Gore, ekspert naše zemlje u Radnoj grupi i delegacija u Ad hoc komitetu rukovodili su se pre svega stavovima EU, koja je ponudila kvalitetan predlog nacrtu Konvencije. Delegacija Srbije i Crne Gore podržavala je i kvalitetne predloge drugih delegacija, kao što su Novi Zeland, Kanada, Meksiko, Australija, Južna Afrika, kao i predloge nekih nevladinih organizacija, poput Svetske federacije gluvih i Mreže žrtava nagaznih mina.

Tokom dve sesije Ad hoc komiteta u maju/junu i avgustu/septembru 2004. vođena je iscrpna rasprava o članu 1. Nacrta Radne grupe, kojim se uređuje svrha Konvencije. Na kraju rasprave predsedavajući je predložio formulaciju teksta koja je obuhvatala većinu predloga i glasila "Svrha Konvencije jeste da promoviše, zaštiti i osigura puno uživanje prava i sloboda osoba sa invaliditetom, njihovog dostojanstva i ravnopravnog učešća u društvu". O ovom predlogu delegacije će se izjasniti na sledećim sesijama Komiteta.

Priličan stepen saglasnosti među učesnicima sesija Ad hoc komiteta postignut je oko člana 2. Nacrta, kojim se uređuju načela na kojima će se Konvencija zasnivati. Ta načela su poštovanje dostojanstva i prava osoba sa invaliditetom da odlučuju o svom životu, nediskriminacija, puno učešće osoba sa invaliditetom u svim sferama društvenog života na ravnopravnim osnovama sa ostalim građanima, poštovanje invalidnosti kao dela ljudske raznovrsnosti, pružanje jednakih mogućnosti osobama sa invaliditetom, rodna i polna ravnopravnost.

Zemlje u razvoju insistirale su da i međunarodna saradnja bude jedno od načela na kojima će se Konvencija zasnivati, ali razvijene zemlje izrazile su priličan stepen rezerve.

S obzirom na to da je u Radnoj grupi i na zasedanjima Ad hoc komiteta bilo dosta razmimoilaženja o potrebi postojanja posebnog člana o definicijama, dogovoreno je da se o ovom pitanju, koje je bilo uređeno članom 3. Nacrta Radne grupe, ponovo raspravlja kada se usaglasi ostali deo Konvencije. Slično rešenje usvojeno je i u pogledu pitanja punog naziva Konvencije, njene strukture, preambule i mehanizma za nadzor nad sprovođenjem (član 25. Nacrta Radne grupe).

Članom 4. Nacrta Konvencije uređene su opšte obaveze država potpisnica. Propisana je čitava lepeza mera koje države treba da preduzmu kako bi osigurale puno i ravnopravno uživanje svih ljudskih prava od strane osoba sa invaliditetom. Treba izmeniti ili poništiti pravne akte koji nisu u skladu sa Konvencijom, preduzeti mere radi uklanjanja običaja suprotnih Konvenciji. Neophodna je zabrana diskriminacije po osnovu invalidnosti u ustavnim aktima država potpisnica i donošenje odgovarajućeg anti-diskriminacijskog zakonodavstva. Da bi se zadovoljile aspiracije zemalja koje insistiraju na međunarodnoj saradnji, u član 4. Nacrta uneta je formulacija iz Konvencije o pravima deteta, da će se ekonomska, socijalna i kulturna prava ostvarivati uz maksimalnu upotrebu resursa kojima država raspolaže, a po potrebi i u sklopu međunarodne saradnje. S druge strane, politička i građanska prava sprovođiće se odmah.

Konvencija UN-a o pravima osoba s invaliditetom

Napisao Administrator

petak, 11 jun 2010 17:24 - Poslednje ažurirano subota, 12 jun 2010 01:26

Tokom 4. sesije Ad hoc komiteta učinjen je napor da se tekst Nacrta dotera, učini preglednijim i da se nepotrebna preklapanja delova teksta Nacrta Radne grupe izbegnu. Tako su široku podršku dobili predlozi o objedinjavanju u članu 4. odredbi o razvoju istraživanja novih tehnologija, koja se ponavlja u članovima 13. (o slobodi izražavanja i komuniciranja), 19. (o pristupačnosti), 20. (o ličnoj mobilnosti) Nacrta, kao i odredbi o obavezi države da konsultuje organizacije osoba sa invaliditetom, koja se ponavlja u pojedinim stavovima članova 5. (o podizanju nivoa svesti), 6. (o prikupljanju podataka i statistici), 18. (o učešću u političkom i javnom životu), 19. (o pristupačnosti) i 21. (o zdravstvenoj zaštiti i rehabilitaciji).

Pitanja podizanja nivoa svesti društva o osobama sa invaliditetom i borbe protiv negativnih stereotipova i predrasuda o ovim osobama uređeno je članom 5. Nacrta Konvencije. Svi učesnici zasedanja Ad hoc komiteta složili su se o suštini ovog člana, no postojale su razne varijacije u pogledu samih formulacija, koje još uvek nisu usaglašene.